

Sygn. akt II UK 465/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 maja 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z wniosku J. L.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 maja 2014 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 25 kwietnia 2013 r.

I. oddala skargę kasacyjną,

**II. zasądza od pozwanego organu rentowego na rzecz
wnioskodawcy kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2013 r., Sąd Apelacyjny, w sprawie z wniosku
J. L. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych - Oddziałowi w G. o

emeryturę pomostową, oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 4 lipca 2012 r., którym zmieniono decyzję organu rentowego z dnia 29 grudnia 2011 r. i przyznano wnioskodawcy emeryturę pomostową od dnia 1 listopada 2011 r. w oparciu o art. 3 ust. 1 i 3, art. 4 pkt 2 i art. 49 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.).

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca (urodzony 29 sierpnia 1950 r.) był zatrudniony za pośrednictwem M. A. G. Sp. z o.o. u armatorów zagranicznych w okresach: od dnia 8 września 1987 r. do dnia 24 sierpnia 1988 r. na statku „K.”, od dnia 9 listopada 1988 r. do dnia 19 czerwca 1989 r. na statku „E.”, od dnia 10 lutego 1990 r. do dnia 24 listopada 1990 r. na statku „I.” na stanowisku II mechanika. Ubezpieczony był także zatrudniony za pośrednictwem I. M. Sp. z o.o. w G. u armatorów zagranicznych w okresach: od dnia 24 marca 1999 r. do dnia 4 grudnia 1999 r. na statku „E. K.”, oraz od dnia 27 lipca 2001 r. do dnia 2 marca 2002 r. na statku „E.” na stanowisku II mechanika. Wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał pracę jako członek załóg wymienionych statków morskich w żegludze międzynarodowej na wskazanych stanowiskach, co dokumentuje zaświadczenie z którego wynika, że świadczył pracę marynarza w międzynarodowej żegludze morskiej jako członek załóg statków armatorów zagranicznych (prace w szczególnych warunkach wymienione w poz. 4, działu VIII, wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze - Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., oraz w załączniku 1 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych - pozycja 23).

W powyższych okresach za ubezpieczonego odprowadzano składki na ubezpieczenia społeczne i fundusz pracy. W dniu 9 listopada 2011 r., ubezpieczony złożył w organie rentowym wniosek o emeryturę pomostową, wykazując okresy składkowe i nieskładkowe wynoszące 25 lat, 6 miesięcy i 10 dni. Decyzją z dnia 29 grudnia 2011 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy ustalenia prawa do emerytury pomostowej wskazując, że nie udokumentował on 15 lat pracy w warunkach szczególnych, a jedynie 12 lat, 3 miesiące i 12 dni. Organ rentowy nie zaliczył do pracy w warunkach szczególnych okresów pracy zawartych za

pośrednictwem M. A. G. Sp. z o.o. i I. M. Sp. z o.o. w G. u armatorów zagranicznych, stwierdzając, że brak możliwości zaliczenia, przypadających przed dniem 1 stycznia 2009 r. okresów pracy polskiego marynarza u armatora zagranicznego, do której został skierowany przez firmę, nie będącą jego bezpośrednim pracodawcą. Zdaniem organu rentowego, jeśli marynarz nie był związany stosunkiem pracy z firmą kierującą go do pracy za granicą, firmy tej nie można uznać za płatnika składek, o których mowa w art. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych jak i, w związku z tym, za podmiot uprawniony do wydawania zaświadczeń na podstawie art. 51 tej ustawy.

Sąd Okręgowy uznał, że brak podstaw do różnicowania sytuacji prawnej wnioskodawcy ze względu na miejsce świadczenia pracy, w szczególności biorąc pod uwagę tożsamy wymóg uiszczania składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu zatrudnienia za granicą. Sąd podniósł, że powyższe zostało jednoznacznie przesądzone w orzeczeniach Sądu Najwyższego i w pełni podzielił wyrażone w nich stanowisko (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2003 r., II UK 196/02, (OSNP 2004 nr 8, poz. 144) i uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2002 r. III ZP 30/01, OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243). W ocenie Sądu pierwszej instancji skoro wnioskodawca był kierowany do pracy za granicą przez uprawnioną do tego jednostkę, świadczył pracę marynarza w międzynarodowej żegludze morskiej jako członek załóg statków armatorów zagranicznych wciągnięty na listę załóg tych statków oraz udokumentował dobrowolne opłacanie przez siebie składek na pracownicze ubezpieczenie społeczne i fundusz pracy w wysokości przewidzianej dla pracowników zatrudnionych w Polsce od kwoty nie niższej od przeciętnego wynagrodzenia, to nie budzi wątpliwości, że okresy pracy u armatorów zagranicznych były okresami wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach o takim samym charakterze prawnym i o takich samych konsekwencjach w zakresie uprawnień emerytalnych, jak okresy wykonywania pracy marynarzy u armatorów polskich. Zdaniem Sądu nie ulegało wątpliwości, że wnioskodawca wykonywał pracę w szczególnych warunkach wymienioną w poz. 4 działu VIII, wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub

szczególnym charakterze, a jednocześnie w poz. 23 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego, wskazując w uzasadnieniu, że skoro art. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych, definiuje pojęcie płatnika składek na Fundusz Emerytur Pomostowych na potrzeby ich poboru, a obowiązek składkowy powstał od dnia 1 stycznia 2009 r. to błędne jest stanowisko organu rentowego, iż przepis ten ma zastosowanie do kwalifikacji pracy w warunkach szczególnych przypadającej przed dniem 1 stycznia 2009 r. Odnosząc się natomiast do art. 51 ustawy o emeryturach pomostowych Sąd drugiej instancji podkreślił, że przepis ten wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2009 r., a zatem nie znajduje zastosowania do zaświadczeń o okresach pracy w warunkach szczególnych przypadających przed tą datą i nie daje podstaw do podważania miarodajności świadectw wykonywania prac w szczególnych warunkach wydanych przez MAG Sp. z o.o. w G. z dnia 2 lutego 1999 r. oraz z I. M. Sp. z o.o. w G. z dnia 2 listopada 2011 r. W ocenie Sądu, wbrew stanowisku apelującego, nie zachodzą również przesłanki do kwestionowania pracowniczego charakteru zatrudnienia wnioskodawcy w spornych okresach, dzielając w pełni stanowisko, zgodnie z którym zaliczenie do okresu pracy w szczególnych warunkach okresów wykonywania za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w wykazach stanowiących załączniki do ustawy o emeryturach pomostowych, zależy od uznania tych okresów za okresy składkowe (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2003 r., II UK 196/02, OSNP 2004 nr 8, poz. 144 oraz z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 5/10, niepublikowany). Tym samym skoro wnioskodawca świadczył pracę za granicą u pracodawców zagranicznych w szczególnych warunkach (poz. 23 wykazu prac w szczególnych warunkach, stanowiącego załącznik nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych - praca na statku morskim w żegludze międzynarodowej), pracę tę należy uznać za pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych. W uzasadnieniu wyroku Sąd ten analizując podstawy prawne obowiązku i zasad pokrywania składek na ubezpieczenie społeczne pracowników skierowanych do pracy za granicą, stwierdził że od dnia 1 stycznia 1985 r. obowiązywała uchwała nr 123 Rady Ministrów z dnia 3 września 1984 r. w sprawie zasad podejmowania pracy

przez obywateli polskich za granicą u pracodawców zagranicznych (M.P. nr 30, poz. 208 ze zm.). Według § 6 ust. 2 tej uchwały, w brzmieniu obowiązującym od dnia 28 listopada 1985 r., jednostka kierująca obywatela polskiego do pracy za granicą, miała obowiązek przekazywania na konto Zakładu Ubezpieczeń Społecznych miesięcznie kwotę w złotych, odpowiadającą 28% średniej płacy z roku poprzedniego w gospodarce społecznej, bez uwzględnienia płac w przemyśle wydobywczym, w celu refundacji kosztów świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Z kolei art. 29 pkt 1, obowiązującej od dnia 31 grudnia 1989 r. do dnia 30 listopada 1991 r. ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o zatrudnieniu (Dz.U. Nr 75, poz. 446 ze zm.), nakładał na jednostkę kierującą obywateli polskich do pracy u podmiotów zagranicznych, obowiązek przekazywania na konto ZUS składek na ubezpieczenie społeczne za każdą osobę skierowaną do pracy za granicą. Zważywszy okresy zatrudnienia wnioskodawcy u pracodawców zagranicznych, zasadne jest przyjęcie, że MAG Sp. z o.o. w G. opłacała składki na jego ubezpieczenie społeczne, stąd też wskazane okresy zatrudnienia były okresami składkowymi.

W skardze kasacyjnej od tego wyroku, zaskarżając go w całości, pełnomocnik organu rentowego zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 4, art. 49 i art. 28 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z art. 116 i 128a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.) i § 10 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz.U. Nr 237, poz. 1412) przez przyjęcie, że wnioskodawca ma prawo do emerytury pomostowej, ponieważ udokumentował, na dzień 1 stycznia 2009 r., łączny okres pracy w szczególnych warunkach w wysokości 15 lat 8 miesięcy i 3 dni, gdy faktycznie wykazał jedynie okres pracy w szczególnych warunkach przez 12 lat 3 miesięcy i 12 dni. Wskazał także na naruszenie przepisów postępowania - art. 233 § 1 w związku z art. 231 i art. 245 k.p.c. oraz art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych w związku z § 10 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 11 października 2011 r. przez bezpodstawne przyjęcie, że zaświadczenia, czy też oświadczenia osób trzecich (pośredników, agentów),

stanowią dowód wykonywania pracy w warunkach szczególnych, oraz art. 378 § 1 k.p.c., przez brak wykazania, że w okresach, których dotyczą zaświadczenia wystawione przez M. A. G. Sp. z o.o. w G., wnioskodawca pracował na podstawie umowy o pracę i był pracownikiem agencji, w rozumieniu art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych. Pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżanego wyroku, a także poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie odwołania, ewentualnie uchylenie zaskarżanego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną, pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie oddalenie skargi kasacyjnej w całości wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego i opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw.

Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub ocena dowodów, zaś Sąd Najwyższy jako tzw. sąd prawa, rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach jej podstaw i jest związany z mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c. ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Wyłączenie w art. 398³ § 3 k.p.c. z podstaw skargi kasacyjnej zarzutów dotyczących oceny dowodów pozbawia skarżącego możliwości powoływania się na zarzut naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów przewidzianej w art. 233 k.p.c. W tej części skarga kasacyjna wnioskodawcy nie została więc oparta na ustawowej podstawie, Sąd Najwyższy nie może w postępowaniu kasacyjnym zająć się wadliwością zastosowania przez sąd drugiej instancji art. 233 k.p.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2006 r., II CSK 136/05, niepublikowany). Również pozostałe zarzuty procesowe (naruszenia art. 231 i 245 k.p.c.) nie mają znaczenia prawnego,

dotycząc ogólnych zasad postępowania dowodowego. Brak jest także podstaw do uwzględnienia zarzutu naruszenia przez zaskarżony wyrok art. 378 § 1 k.p.c. określającego granice apelacji, gdyż biorąc pod uwagę zaskarżony wyrok, zarzut ten nie znajduje uzasadnienia.

W okolicznościach sprawy oznacza to, że nie zostało skutecznie podważone ustalenie, według którego wnioskodawca w okresach kwestionowanych przez organ rentowy, wykonywał pracę poza granicami kraju wymienioną w punkcie 23 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, potwierdzoną świadectwami wydanymi przez M. A. G. Sp. z o.o. oraz z I. M. Sp. z o.o. w G.

Wobec zarzutów skargi kasacyjnej, należy stwierdzić, że wydane przez M. A. G. oraz I. M. zaświadczenia o okresach pracy, nie będące dokumentem urzędowym w rozumieniu art. 244 § 1 i 2 k.p.c. (co trafnie przyjął Sąd Apelacyjny, powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 24/09), mogą podlegać weryfikacji zarówno w toku postępowania administracyjnego przed organem rentowym, jak i w toku postępowania sądowego przed sądami ubezpieczeń społecznych (por. także uzasadnienie wyroku z dnia 10 października 2013 r., II UK 106/13).

Sąd Najwyższy podziela stanowisko Sądu drugiej instancji, że dla oceny prawa wnioskodawcy do emerytury pomostowej, nie ma przesądzającego znaczenia fakt, że M. A. G. Spółki z o.o. w G. jak i I. M. Sp. z o.o. w G. nie można uznać za płatnika składek, o którym mowa w art. 2 ustawy pomostowej oraz za podmiot uprawniony do wystawienia zaświadczenia o jakim mowa w art. 51 ustawy o emeryturach pomostowych (aczkolwiek Sąd Najwyższy nie podziela wykładni tych przepisów dokonanej przez Sąd Apelacyjny, uznając w tej mierze zarzuty skargi kasacyjnej). Zaświadczenie takie służy do ustalenia tzw. faktów ubezpieczeniowych - okresów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przypadających przed dniem 1 stycznia 2009 r. i stanowi podstawę do przyjęcia, że okresy pracy w nim podane są okresami pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, przy czym dla uzyskania uprawnienia do emerytury pomostowej istotne znaczenie ma fakt wykazania (udokumentowania) pracy w warunkach szczególnych, zaś mniejsze czy zaświadczenie o pracy w takich warunkach wystawił płatnik składek, będący

pracodawcą w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych. Podobnie (jako niezasadny) – zdaniem Sądu Najwyższego – należy ocenić zarzut skargi naruszenia przez Sąd § 10 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe. Przepis ten nakłada na ubiegającego się o świadczenie obowiązek dołączenia do wniosku dokumentów m.in. stwierdzających okresy uzasadniające prawo do świadczeń i ich wysokość, a także wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu i uposażenia, przyjmowanych do ustalenia podstawy wymiaru świadczeń. W ocenie Sądu Najwyższego, w przypadku pracowników kierowanych do pracy za granicą, rolę właściwego i wystarczającego dowodu wykazującego wymienione okoliczności spełniają odpowiednie zaświadczenia wydawane przez jednostki kierujące, w okolicznościach sprawy M. A. G. Sp. z o.o. oraz I. M. Sp. z o.o. w G.

Wnioskodawca wykazał w świadectwach pracy zatrudnienie w warunkach szczególnych w wyżej wskazanych okresach, wykonywane na statkach żeglugi morskiej. Świadectwa te potwierdzają, że był on zatrudniony (za pośrednictwem agencji u armatorów zagranicznych), stale i w pełnym wymiarze czasu pracy jako członek załóg wyżej wymienionych statków na stanowisku drugiego mechanika. Nadto z zaświadczeń tych wynika, że agencje uiszczały na rzecz ZUS składki na ubezpieczenie społeczne i na fundusz pracy na zasadach i w wysokości określonej obowiązującymi w tym zakresie przepisów.

Sąd Najwyższy w utrwalonej judykaturze przyjmuje, że okresy wykonywania pracy w szczególnych warunkach u pracodawcy zagranicznego na podstawie skierowania upoważnionej polskiej instytucji kierującej pracowników do pracy za granicą, za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w Polsce, mogą być uznane za składkowe okresy ubezpieczenia na podstawie art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, natomiast począwszy od listopada 1985 r. (por. § 6 ust. 2 uchwały nr 123 Rady Ministrów z dnia 3 września 1984 r.), okresy zatrudnienia u pracodawców zagranicznych mogą być uznane za składkowe okresy podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w Polsce, jeżeli zostały opłacone składki - art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. d ustawy (por. np. wyrok Sądu

Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2010 r., II UK 329/09, OSNP 2011 nr 19-20, poz. 262, podobnie w wyroku z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 5/10, - niepublikowany - dotyczącym zaliczenia okresów pracy marynarza kierowanego do prac za granicą u armatorów zagranicznych, które zostały uznane za okresy wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach).

W orzecznictwie przyjmuje się więc, że okresy zatrudnienia obywateli polskich za granicą wliczane są do okresów ubezpieczenia społecznego w Polsce pod warunkiem opłacenia składki w polskim organie ubezpieczeń społecznych, chyba że ustawa lub ratyfikowana umowa międzynarodowa stanowi inaczej (por. wyrok z dnia 30 sierpnia 2001 r., II UKN 500/00, OSNP 2003 nr 10, poz. 258), oraz że do okresu pracy w szczególnych warunkach wlicza się okresy wykonywania za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w wykazach stanowiących załączniki do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego, jeżeli są one uznane za okresy składowe (por. wyrok z dnia 5 marca 2003 r., II UK 196/02, OSNP 2004 nr 8, poz. 144).

Warunkiem skutecznego ubiegania się o emeryturę pomostową, zgodnie z art. 4 i 49 ustawy, jest legitymowanie się określonym stażem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze (w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych lub dotychczasowych przepisów) oraz kontynuowanie pracy w tych warunkach po wejściu w życie ustawy, a więc po 1 stycznia 2009 r. W przypadku, gdy osoba ubiegająca się o to świadczenie nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy „szczególnej” według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do „nowego” świadczenia jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy (okres prac) można kwalifikować jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 ustawy).

Wszystkie te okoliczności miał na względzie Sąd Apelacyjny, czemu dał wyraz w starannie opracowanych motywach zaskarżonego wyroku, stąd też gdy zarzuty skargi okazały się nieusprawiedliwione, orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c., uwzględniając taryfowe wynagrodzenie pełnomocnika wnioskodawcy - § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (...) - jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 490.